

Forum Ecclesiasticum

In Quo Jus Canonicum Universum, Librorum Ac Titulorum Ordine Per Quæstiones Et Responsa, Tam Canonistarum Veterum & Recentiorum, quàm Legistarum, in iis, quæ Utrique Juri, Canonico Et Civili Communia Sunt, Autoritate stabilita, Methodo clara & facili explanantur

Leuren, Peter

Moguntiae, 1719

Cap. IV. De pretio rerum venalium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73957](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73957)

tamen manente parte pretii condomino juxta l. 2. C. de comm. rer. alien. & L. unic. C. de vendit. rer. fiscal. habet Muller. L. cit. lit. v. vide de his pluribus legistas ad tit. comm. divid.

Quæst. 277. Quæ sint præterea, quæ vendi nequeant ex speciali ratione, aut etiam certis personis?

1. **R**esp. primò: Vendi prohibentur ratione scandali orituri emptori, dum re empta abusus est ad peccatum, de Lugo. cit. d. 26. f. 2. num. 19. Addens, quòd nihilominus in eo casu venditio sit valida, & pretium à venditore retineri, imò ab eodem re tradita exigi possit ab emptore, si res venditori non restituatur.

2. Resp. secundò: Prohibetur quoque venditio veneni mali, hoc est, quòd nullo modo adjectione alterius materiæ usui nobis esse potest: Secus est de veneno, quod mixtum aliis nocendi naturam deponit, prò ut statuitur. L. quod sape. §. 2. ff. de contrab. empt. Nihilominus licet venena quædam in usum quòque bonum adhiberi possint, ob peri-

culum tamen abusus quibuslibet indifferenter hominibus, notis & ignotis, pueris, fatuis, ineptis, & contra quos est præsumptio nocendi, vendi prohibetur à pharmacopolis, & in Rebus publicis bene constitutis plures salutares iis præscribuntur ordinationes circa hanc veneni venditionem servanda. de quibus videri potest. Muller. l. c. Th. 27. lit. n.

3. Resp. tertio: Prohiberi etiam possunt & solent quandoque merces certæ, quarum aliàs commercium licitum est, ne exportentur ad externos illisque vendantur, quæ ex inde dicuntur contrabanda. quod nomen unde derivetur, vide apud Muller. l. c. lit. p. Sic etiam Christiana mancipia Judæis & hæreticis vendi prohibentur. L. unic. C. ne Christian. mancip. & ibi Brunnem. Sunt & multa alia, quæ legibus civilibus vendi prohibentur, de quibus vide Azor. Tom. 3. l. 8. c. 3. quorum tamen omnium prohibitio non videtur amplius esse in usu. Licet autem venditio aut delatio armorum & aliorum ad Christiani nominis hostes sit prohibita in Bulla Cænæ talisque prohibitio sit in usu, putat tamen de Lugo loc. cit. num. 20. eam non esse inviolabilem.

CAPUT QUARTUM.

De

Pretio Rerum Venalium.

Quæst. 278. Quid sit pretium & in quo consistat?

1. **R**esp. ad primum: Pretium tamen si latè sumatur pro omni eo, quod alicui datur in compensationem vel remunerationem alicujus ab alio accepti vel præstiti. Arg. l. 37. ff. de minor. l. 29. §. 2. ff. ad Leg. Jul. de adult. atque ita etiam, quod datur in causa transactionis, pretium dicatur. l. 6. §. 3. ff. de his qui infam. not. Quin & merx, quæ in contractu permutationis pro merce datur, in hac latissima significatione dici possit pretium. Strictè tamen sumptum, pro ut est substantiale constitutum contractus emptionis & venditionis (qui quia olim in usu non erat, dum tantum contractus permutationis exercebatur, nullum quoque pretium constitutum erat. Aristotel. 1. politic. c. 6. & l. 1. ff. de contrab. empt. Castrop. tr. 33. d. 5. p. 2. num. 1.) est illud, quod in emptione ex parte emptoris pro re seu merce venali promittitur. Sumitur ex §. 2. Inst. h. t. Lauterbach. in ff. h. t. §. 28. Dicitur primò: illud: intelligendo per hoc non mercem (quia cum merx pro merce datur, est alius contractus, nempe permutationis, etiam si contrahentes emptionem nominent; cum partes non possint mutare contractum substantiam Lauterbach. loc. cit.) sed aliquid, quod jure gentium inventum, ex publica autoritate valorem habens, quò reliqua omnia comparari possunt. Castrop. loc. cit. Unde etiam pretium non dicitur æstimatione, ut Castrop. sed potius illud, quo res vendenda æstimatur. l. 16. ff. de pignor. ut Lauterbach. l. c. Dicitur secundò: quod promittitur: non enim requiritur ad essentiam contractus emptionis, ut illico detur seu solvatur pretium, sed sufficit promitti. l. 2. h. t.

2. Resp. secundò: Consistit pretium in num-

mis seu pecunia. l. 1. ff. h. t. ubi etiam pecuniæ origo narratur. Lauterbach. l. c. Muller. l. c. lit. a. Siquidem illud, quod tanquam instrumentum stabile commutationum & commerciorum, etiam inter longe distitos exercendorum, & loco rerum aliarum in permutationibus adhiberi solitarum, deportatu de loco in locum sape difficultum deservire debebat, tale esse debebat ut facilem sui & commodum usum præberet, quodque homines communi quadam opinione & consensu adamarent, cujusque æstimatione publica autoritate constituta omnem in negotiationibus contentionem dirimeret, quale quid est pecunia. de quo vide Aristotel. l. c. Unde jam etiam cum Mantic. & aliis deducit Lauterbach. §. 41. quòd, si quis pro re promitteret pecuniam à Principe reprobata, non fore emptionem, sed si accederet traditio, innominatum contractum; eò quòd nummus sit materia habens certam & publica autoritate impostam æstimationem, quæ valor seu bonitas extrinseca dicitur, sine qua subsistere nequit, adeoque nec habere rationem pretii. Et quidem consistit pretium in pecunia numerata, seu nummis ad numerum solvendis. cit. l. 1. ff. §. 2. Inst. h. t. AA. cit. Quate dum appenditur aurum in certo pondere. V. g. Duæ uncie pro merce, non tam pretii quam mercis loco censetur, & non dicitur emptio, sed permutatio. Lauterbach. loc. cit. cum Maul. tr. de emp. & vendit. tit. 4. à num. 17. Quòd si verò res & pecunia simul pro merce promittitur animo contrahendi emptionem. V. g. pro equo bos & 20 Imperiales, contractus sustinetur tanquam emptio & venditio, & res instar additamenti habetur, & in partem pretii venit. Arg. l. 6. §. 1. & l. 21. §. 4. ff. de A. E. V. Lauterbach. loc. cit. §. 39. citatis Mantic. de tac. & ambig. convent. l. 25. tit. 2. à n. 2. Carpzov. p. 2. const. 32. def. 15. Mudæ. ad l. 7. §. 1. & l. 37. ff. h. t. num. 9. & c. Idque etiam si res excedat

excedat pecuniam, nisi agatur de præjudicio tertii. Lauterbach. *loc. cit.* Muller. *loc. cit.* *ib.* 16. Dixi; *animo contrahendi emptionem*: siquidem inspiciendum, quid contrahentes specialiter intenderint agere, ita ut, si in dicto casu conventum ab iis, ut res vendatur & pretium numeretur, erit venditio, etsi res prævaleat pecunia; si verò actum principaliter, ut res permutetur cum alia re, sit permutatio, etsi cum re simul data fuerit pecunia. Muller. *loc. cit.* Licet enim singuli contractus propriam habeant essentiam, qua deficiente, voluntas contrahentium efficere nequeat, ut negotium sit hic vel ille contractus, hoc ipsum tamen tantum locum habere, ubi nihil est, quo voluntas partium sustineatur. V. g. Dum dando rem pro re, nulla intercedente pecunia, volunt esse emptionem, seu intendunt celebrare contractum emptionis, cum Bachov. *vol. 1. disp. 30. ib. 5.* ait Lauterbach. *l. c.* Unde, si in dicto casu contrahentes animum suum expressè non declararint, nec aliunde de eo constet, aliter statuendum, nimirum inspiciendum, quid prævaleat, res, an pretium seu pecunia, & ex eo, quod prævaleat, negotium denominandum, & illud quod superatur dicendum additamentum. V. g. Si pecunia prævaleat, censetur esse contractus emptionis; si res prævaleat, habeatur pro permutatione. *l. 6. C. de pact. inter emptor. & vendit.* Muller. *loc. cit.* Lauterbach. citatis Mantic. *ubi ante, num. 22.* Carpov. *loc. cit. num. 5. & 6.* Mudæ. & Bachov. *LL. cit.* Si verò in dicto casu non expressè mentis partium, seu in dubio, quem contractum partes intenderint, res & pretium sint æqualis æstimationis, Muller. *l. c.* Mevius. *p. 3. decis. 93. num. 6.* censent, actum denominandum à digniore, adeoque censendum permutationem, utpote quæ dignior, quia antiquior. Lauterbach. cum Bachov. & Franzk. esse emptionem, utpote frequentiore & firmiore. Mantic. verò. *loc. cit. n. ult.* Molin. *trac. 2. d. 336. num. 8.* de Lugo *cit. d. 26. f. 3. num. 6.* dicunt esse actum mixtum, seu quò ad unam partem esse venditionem, & quò ad aliam esse permutationem. Ad dente etiam de Lugo, id procedere etiam si contrahentes haberent intentionem contrariam, & v. g. vellent, ut contractus totaliter sit venditio. An verò dum res æstimata certo pretio. V. g. mille florenis traditur pro alia re. V. g. fundo valente totidem, habeat rationem pretii & sit venditio, controvertitur. affirmat Mantic. *l. c. tr. 4. tit. 19. à num. 4.* negat Lauterbach. *§. 40.* Si statim ab initio Titius rem aliam pro re tali æstimata datum promittit; quamvis admittat quòd, si partes de certo pretio pro re solvendo convenerint, & dein alia res in solutum detur, sit adhuc venditio juxta *l. 9. C. b. t. & l. 9. C. de rescind. vendit.*

Quæst. 279. Quotuplex sit pretium?

Resp. Pretium justum duplex est: legale & naturale. Legale seu legitimum, quod à lege vel decreto Principis vel Magistratús definitum seu taxatum est ob commune totius Reipublicæ bonum, utpote cui expedit quandoque statui certa rerum pretia. V. g. vini, frumenti, panis, carnis, annui censús &c. Ut vel sic occurrat venditorum avaritiæ, & succurratur ementium indigentia. Et posse Magistratum taxare etiam infra pretium infimum vulgare, ubi sic exigit bonum commune & tranquillitas Reipublicæ obligando etiam subditos in conscientia ad servandam taxam, non tantum ex

obedientia, sed etiam ex justitia, ait de Lugo. *l. c. f. 5. num. 56. & seq.* quem vide etiam *num. 51. & seq.* Pretium illud justum esse regulariter præsumitur. Lauterbach. *h. t. §. 56.* & pro tali haberi debet, etiam dum dubitatur, num justè taxatum pretium, seu quoties non constat, Magistratum muneribus, odio, vel ignorantia crassa inductum sic statuisse. de Lugo. *d. 26. f. 4. num. 38.* Bonac. *d. 3. de restitut. quæst. 2. p. 4. num. 7.* Molin. *d. 364. n. 5.* quod ubi factum, ac ita indebitè, irrationabiliter & injustè statutum esse nescitur pretium, nemo in conscientia tenetur illud servare Molin. *loc. cit. num. 3.* Laym. *l. 3. trac. 4. c. 17. §. 1. num. 3.* & 5. Less. *l. 2. c. 12. num. 14.* Nav. *in man. c. 23. num. 88.* Licebit quoque subditis, dum certò sciunt taxam illam irrationabilem esse, ad evitandas pœnas transgressoribus illius statutas, uti ulna vel mensura breviorè similive modo sibi prospicere, in tantum, quantum deest justo pretio. Bonac. *loc. cit.* quem sequitur Reiffens. *h. t. n. 137.* De cætero consistit hoc pretium legale in indivisibili, ita ut; licet pro temporum aliarumque circumstantiarum varietate varium, & non semper idem sit (cum lege perpetua ubique valitura omnium rerum pretia definiri non possint) quæcunque tamen statutum sit, ab omnibus observandum sit, & pro emptorum & venditorum arbitrio minui vel augeri nequeat. de Lugo. *loc. cit.* Castrop. *tr. 33. d. f. p. 2. num. 2.* Wietner. *h. t. num. 42.* Omnisque illius excessus injustus est, & de eo læsus queri potest. Mantic. *l. c. l. 4. tit. 20. num. 27.* Lauterbach. *l. c.* ita ut si ita taxatum in gratiam emptorum, uti communiter fieri solet, venditor sine injustitia nec in minimo plus exigere possit, etsi emptor minus dare sine injustitia possit. Si verò sic taxatum in gratiam venditoris (uti quandoque fit, ne merces ab eo pro nimis vili pretio non sine magno ejus damno extorqueantur) poterit is plus exigere sine injustitia, modò non excedat pretium naturale summum; emptor tamen eo renuente minus dare non potest citra injustitiam. Lugo. *l. c.* An autem & quando modicus excessus hujus taxæ constituat peccatum grave, vide apud illum *l. c. f. 5. num. 78.* Dixi: *servandum ab omnibus*: comprehendendo etiam clericos & religiosos; cum, etsi hi legibus civilibus directè non teneantur, servare tamen teneantur in suis contractibus æqualitatem pretii cum re vendita, quam æqualitatem lex seu talis taxatio statuit. Quin & secundum valde probabilem teneantur legibus civilibus absolute latis, SS. Canonibus aut immunitati ecclesiasticæ non contrariis. Castrop. *loc. cit. num. 5.* Gurt. *gg. pract. quæst. 180.* Azor. *Tom. 1. l. 5. c. 12. quæst. 4.* de Lugo. *cit. d. 26. f. 6. num. 77.* citans Molin. *tr. 2. d. 31.* Salaf. Dian. ac dicens esse sententiam DD. omnium, undecunque demum hæc obligatio in iis oriatur. Non tamen posse eos à Judice sæculari propria autoritate puniri ob transgressionem hujus taxationis; sed per suos proprios Judices ecclesiasticos, faretur Idem cum communi. Item comprehendendo peregrinos; cum hi ratione contractus (ad quos vel maxime pertinet pretium statutum mercibus) juxta *c. fin. de foro compet.* fortiantur forum. Sanch. *l. 3. de matrim. d. 18. num. 13.* cum communi. Notandum nihilominus, quod tradit de Lugo. *cit. f. 5. num. 62.* Quòd quando lex solis indigenis indicit taxam, non exteris asportantibus de foris res. V. g. Triticum, possint isti exteri licitè exigere & retinere excessum supra pretium, quò

ex taxatione vendunt illud indigenæ, modò pretium, quò vendunt exteri, sit pretium vulgare justum, non fraudibus & monopolis inductum. Observandum etiam, quod astruit *num. 66.* cum Molfes. *in sum. Tom. 2. tract. 12. c. 5. num. 89.* contra Filiuc. Dianam. &c. Possè fructus meliores ex toto cumulo selectos vendi supra taxam, modò, qui remanent, maneant in bonitate æquales iis, qui communiter pretio venduntur, secus, si ab illa bonitate propter separationem deficiant, in quo casu infra taxam vendi debent. Sicut etiam dicit *num. 67. & 68.* licere tritico miscere aliqua, & tamen illud pretio taxato vendere, si per mixtionem non reddatur deterius, quàm quod communiter taxato illo pretio venditur. Porrò num triticum emptum ex horreo publico pretio excedente taxam (uti illud Republica ex privilegio carius vendere potest) vendere quis possit eodem pretio excedente taxam, vide apud de Lugo. *num. 71. & seq.* uti & casus, in quibus taxa. V.g. frumenti excedi licitè possit vide apud Castrop. *l. c. p. 8.* uti & de pœnis statutis taxam excedentibus vide apud illum. *p. 10.*

2. Pretium naturale seu vulgare est, quod citra taxationem legis vel superioris mensuratur communi & prudenti hominum iudicio, consideratà non tantum rei naturà in se, sed etiam relatà ad humanam usum hominumque necessitatem, utilitatem, affectionem, rei que ipsius abundantiam & penuriam, aliisque circumstantiis. AA. cit. Quod iudicium, etiam prudens, concurrentibus etiam iisdem circumstantiis, quia non semper apud omnes idem est, pretium hoc non consistit in indivisibili, sed latitudinem respicit, dividitur pretium naturale justum trifariam, nempe in infimum seu pium, in medium, seu moderatum, & summum seu rigorosum. ita AA. communiter. Quanta autem sit distantia intra hæc tria pretia, quæ singula AA. communiter fatentur justa, cum id dependeat ex variis circumstantiis, regulà communi certà mathematicà definiri non posse, sentiunt quoque unanimiter AA. Varia quidem varii adducunt exempla; ut dum Laym. *l. 3. tr. 4. c. 14. §. 1.* putat, quòd, ubi medium pretium æstimatur 10. infimum sit 9. & summum 11. Molin. *d. 347. Less. l. 2. c. 21. num. 11.* Covar. *l. 2. var. c. 3. num. 1.* Castrop. *loc. cit.* censent, dum medium pretium est 100. infimum esse 95. summum 105. quam tamen latitudinem de decem pro centum inter infimum & summum Diana *Tom. 2. tr. miscell. resol. 112.* dicit esse nimiam etiam juxta iudicium mercatorum, quos tamen aliter operari ait de Lugo, ut constat obeuntii eorum officinas. Nihilominus tamen ex hoc confici nequit regula certa, quare standum in hoc videtur iudicio prudentum secundum circumstantias fori & sensum communem mercatorum. vide Rebell. *de de oblig. Inst. l. 9. quest. 1. §. 6. num. 33.* De cætero in eo, num hæc latitudo & divisio pretii naturalis in tria illa pretia proveniat ex eo, quòd, licet revera pretium naturale consistat quoque in indivisibili Deo noto, id tamen ab hominibus ignoretur, & hinc alii aliter de pretio justo opinentur; an verò pretium justum revera, etiam pro ut à Deo cognoscitur, habeat in se dictam latitudinem, quia ea pendet ex variis circumstantiis & affectu hominum in omnibus non eodem modo, unde sequitur diversà rei æstimatio, in eo inquam non ita conveniunt AA. Posteriori sentire videntur. Rebell. *cit. quest. 1.* & Molin. apud de Lugo. *l. c. num. 40.* quem vide.

3. Est & alia divisio pretii in verum & conventum. Verum, sic dictum, quia æquivalens vero valori rerum, seu quò res æstimantur secundum veritatem, illud dicitur & censetur illud, quò res vendi & comparari communiter possunt & solent. *l. 52. §. 29. ff. de furt. l. 114. §. 2. de legat. Mant. l. c. l. 4. tit. 20. num. 6.* Muller. *h. t. th. 19. lit. a. & d.* Dicitur etiam hoc pretium justum, pro ut ei opponitur iniquum, & quoties in jure sit mentio de pretio justo, intelligitur hoc pretium verum. *l. 2. C. de rescind. vend. l. 49. §. 8. ff. de legib. Lauterb. §. 53.* Muller. *loc. cit. lit. e.* Pretium conventum dicitur, quod ab ipsis contrahentibus constituitur ac definitur, nimirum citra communem illam & consuetam æstimationem. Neque enim unius aut alterius mercatoris conventum constituit pretium forense seu valorem communem, sed requiritur frequentia actuum tot, ex quibus consensus mercatorum colligi possit. Muller. *citatis Gail. l. 2. obs. 31. num. 8.* Menoch. *l. 2. de arb. q. 81.* Pretium tamen conventum in dubio justum præsumitur, & qui iniquum dicit, probare debet. Muller. *loc. cit. lit. e.* citans Roland. à Valle. *conf. 69. à num. 18.*

Quest. 280. An & qualiter ad venditionem & emptionem requiratur pretium vulgare justum?

1. **R**esp. primò: Ad validitatem emptionis & venditionis sufficit pretium conventum, seu de quo contrahentes convenerunt, neque ad substantiam illius requiritur, ut pretium sit justum seu æquale rei venditæ, etiam secundum communem æstimationem. *l. 38. ff. h. t. l. 16. §. 4. de minor. l. 22. §. fin. ff. locati. Mant. loc. cit. num. 1.* Diner. *tr. de Inst. rer. pret. def. q. 2. n. 2.* quas leges & AA. citat & sequitur Lauterb. *h. t. §. 53.* Ita ut, si etiam pretium sit injustum cum enormissima læsione, non exinde contractus reddatur nullus ut, Lauterbach. *l. c.* Adeoque multò minùs, si læsio sit infra dimidium justii pretii; cum tunc ne quidem rescissioni sit obnoxius, quæ, uti & aditio Prætoris si concederetur promiscue ob quamcunque læsionem, nullus litium finis futurus esset, nullaque tribunalia iis decidendis sufficerent, ut ait. Muller. *cit. th. 19 lit. v.*

2. Resp. secundò: Ut tamen emptio & venditio sit licita, saltem per se loquendo, requiritur, ut pretium sit justum, ita ut, si saltem notabilis in hoc excessus à venditore vel defectus ab emptore admitatur, peccetur contra justitiam commutativam, & oriatur obligatio restitutionis illi faciendæ, qui damnum inde passus, citra hoc, quòd in illud consenserit. Atque ita regulariter licitum non est emere & vendere quolibet pretio pro libitu etiam, dum non exstat pretium legale. Responso sic limitata videtur esse certa juxta *l. 33. ff. ad Leg. Aquil. l. 6. ff. ad leg. falcid. junct. c. 1. h. t. & juxta quod monet Apostol. 1. ad Thessalon. 4. nemo supergrediatur neque circumveniat in negotio fratrem; quoniam vindex est Deus.* Ratione desumpta ex *l. 206. ff. de Reg. juris.* ubi: jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento & injuria fieri locupletiorum. & ita docent cum communi D. Thom. *2. 2. quest. 77. a. 1. ad 1.* Nav. *in man. c. 23. num. 84.* Laym. *l. 3. tr. 4. c. 17.* de Lugo. *loc. cit. d. 26. f. 6. num. 81.* Molin. *loc. cit. d. 350.* Lauterbach. *loc. cit.* alii que Legistæ. neque contrarium est Jus Civile, dum dicitur *L. in causa.*

causa §. 4. ff. de minor. in pretio emptionis & venditionis naturaliter licet contractibus circumvenire. & l. *remisi*. §. 3. ff. locati in emendo & vendendo naturaliter concessum est, quod pluris sit minoris emere, quod minoris sit, pluris vendere, & ita se invicem circumvenire. Nam respondent aliqui cum Lessi. l. 2. c. 21. d. 4. num. 13. Covar. l. 2. var. c. 3. num. 2. Reginald. l. 25. num. 309. licitum esse ita unum circumvenire alterum seu circumscribere, manendo tamen intra latitudinem justii pretii, ita ut venditor rem summo pretio vendere, emptor infimo pretio possit emere. Alii dicunt & fortè melius, per *trò licuum* intelligi permissum est (uti saepe in jure accipitur *licere*) in foro externo se circumvenire, etiam egrediendo dictam latitudinem, quatenus non puniuntur circumvenientes, nec datur actio contra illos, nisi contingat læsio ultra dimidium, idque ad vitandas innumeras lites, quæ alias, ut dictum emergerent pro quo Reiffenst. h. t. num. 122. citat de lugo d. 26. num. 82. Caltrop. d. 5. p. 17. num. 4. de quo tamen ibi *ibidem* nihil. Quod si aliud voluerit in dictis legibus, nimirum non esse inhonestam vel injustam talem circumventionem, creasse illas leges absolute pronunciat de Lugo cum Molin. sicut & in eo errarunt, quod putarunt præscriptionem etiam mala fide prodesse, non tamen per hoc vi dictarum legum, uti nec vi dicti illius communis Juris peritorum; res tanti valet, quanti vendi potest; conceditur jus licitè sic agendi nimirum excedendo in venditione & emptione dictam latitudinem justii pretii; cum, ut dicitur. l. 244. de reg. jur. non omne, quod licet, honestum est Lauterb. §. 59. Muller. loc. cit. ubi expressè: *dictæ leges, etsi sint permissive, & quidem minus plene securitatem tamen non præstant in foro conscientie.* aliique legistæ cum communi. Sed neque dictæ leges indirectè reddunt talem circumventionem licitam seu non iniquam, transferendo dominium illius excessus pretii in venditorem, sicut de facto in præscriptione concedunt jus in re aliena ob bonum commune, nimirum, ne incerta maneant rerum dominia, & corrigatur dominorum negligentia; cum de facto negent solum circumvento actionem in foro externo ob vitandas lites. Quinimo tamen si Respublica habeat dominium in bona subditorum, non posse adhuc lege approbare istiusmodi læsionem etiam bona fide factam in contractu emptionis, cum in eo non procedant dictæ rationes, quæ in præscriptione, docere plures, testatur de Lugo. cit. num. 82. Et hæc de circumventionem illa negotiativa, quæ fit sine proposito fallendi. Circumventio enim illa dolosa, quæ quandoque fit ex dolosa dissimulatione, ex falsa persuasionem, vel corruptionem subjecti seu materiæ vendibilis, cujuscunque sit quantitatis, etiam jure civili reprobatur & competit læsio etiam infra dimidium etiam in foro externo actio contra deceptorem. l. 13. §. 4. & §. ff. de act. vend. de Lugo loc. cit. num. 86. Mantio. loc. cit. num. 61. Molin. de f. & §. ir. 2. d. 352. Lauterb. cit. §. 59. & alii apud illum, sed neque legibus approbari potest istiusmodi læsio mala fide facta, cum id esset fovere furta & peccata, ut de Lugo. num. 82. De cætero dixi: *si saltem notabilis sit in hoc excessus.* Nam si modicus sit excessus vel defectus justii pretii, licitam esse emptionem & venditionem, & nulli restitutioni obnoxiam; eò quod tunc contractes communi consensu censentur sibi invicem

R. P. Leurr. Jur. Can. Lib. III.

remittere; cum vix possibile sit exactam omnino in contractibus æqualitatem & justitiam servare, docent Scot. in 4. dist. 15 q. 2. Laym. loc. cit. num. 6. apud Reiffenst. iis consentientem. Dixi etiam: faciendam restitutionem illi, qui damnum passus est citra quod in illud consentiret. Nam si emens & vendens sciant justum rerum valorem, adeoque hic & nunc intervenire magnam inæqualitatem inter rem & pretium, venditore exigente excessivum pretium, vel emptore offerente nimis exile pretium, & tamen sic contrahant, nulla adacti necessitate tam carè emendi, aut tam vili pretio vendendi, nullaque interveniente passione affectus inordinati ad rem, atque ita liberè utrimque consentiendo in damnum, unus alteri illud remittere censetur, in foro interno non committi injustitiam seu peccatum, & non esse obligationem restituendi; cum volenti non fiat injuria, probabilissimè tenent citati à Reiffenst. h. t. num. 125. Molin. loc. cit. d. 351. Laym. loc. cit. Lessi. loc. cit. num. 37. quamvis hic posterior addat, vix locum esse tali præsumtivo consensui & tali remissioni, nisi inter consanguineos, vel specialiter sibi invicem affectos & benefacere solitos. Ad hæc quemadmodum aliàs, saltem dum excessus vel defectus est ultra dimidium justii pretii, secundum valde probabilem plurimorum apud Covar. l. 2. var. c. 4. præsumptioni istiusmodi donationis & remissionis non est locus in foro externo. Ubi verò emitur infra infimum pretium & venditur ultra summum ex ignorantia justii pretii, vel quia alter emi aut vendi non potest, & sic coguntur consentire involuntariè in pretium injustum seu iniquum, committitur adhuc injustitia, & est obligatio restituendi; cum jam locus non sit illi dicto; scienti & volenti non fit injuria: utpote quod valet tantum, quando voluntarium est purum, & non mixtum involuntaria, quale est in præsentem casu. ita de Lugo cit. n. 82.

Quest. 281. Unde justitia pretii vulgaris quò ad sui variationem desumenda?

RESP. in genere: variatio quò ad augmentum vel decrementum pretii vulgaris seu naturalis justii desumitur non ex intrinseca & substantiali rei perfectione, cum etiam vilissimum incertum sit perfectius quàm triticum, & tamen minus valet; sed ex variis circumstantiis. Non tamen inter eas consideranda veniant expensæ (intellige extraordinariæ) quas hic & nunc aliquis mercator fecit in mercibus emendis, asportandis, conservandis; aut etiam industria, labor, pericula extraordinaria, quæ propterea subit, ita ut exinde liceat ei illas carius vendere dum ea aliàs communiter non æstimantur eo pretio, sed venduntur communiter viliori. De Lugo cit. d. 26. f. 4. n. 41. Molin. l. c. d. 348. §. ex dictis. citans Scotum Medin. Covar. & c. contra Scotum & Major. sed ea spectanda, pro ut se habent in ordine ad usus humanos, nimirum ratione utilitatis, commoditatis, delectationis, ornatûs, affectionis &c. de Lugo l. c. num. 42. Lauterb. in ff. h. t. §. 57. & alii communiter. Sed neque ex solis dictis circumstantiis; verum etiam ex æstimatione, non solum prudentum sed etiam imprudentum, modò ea communis sit in eo loco. Quemadmodum, quia apud aliquas Americanas nostras jocalia, virtiola & similia communiter plures æstimantur quàm aurum, eorum æstimatio, etsi stulta sit, sufficit ad constituendum & augendum pretium naturale

Y

turale justum. De Lugo. *l. c.* qui tamen bene addit, quod, si aestimatio & appretiatio talis communis procedat ex errore circa substantiam rei, ut si vas ex auro ficto ab omnibus pro vero auro aestimaretur, non possit vendi pro pretio vasis aurei ab eo, qui veritatem scit. Pro applicanda nunc generali hac responsione ad casus particulares sint *qq. seq.*

Quest. 282. *Ob quas causas vel circumstantias pretium minui possit, & res emi minus infimo pretio?*

1. **R**esp. Ob sequentes primò: ob lucrum cessans vel damnum emergens emptoris, ut dum emit aliquid sibi minus utile in gratiam venditoris, pecunia numeratà, quàm alias negotiatus & lucratus, aut magis sibi utile empturus fuisset: vel si in re, quam emit, procuranda vel conservanda speciales expensas facere debeat; potest enim tunc juxta proportionem lucri cessantis vel damni emergentis pretium diminuere ultra pretium, quod aliàs cessante tali causa est infimum. Reiffenst. *b. r. num. 162.* cum communi, ut ait, DD.

2. Secundò ob mercium copiam & emptorum paucitatem; hoc enim casu merces communiter minus aestimantur, & consequenter pretium minuitur. Unde etiam, ut bene advertit Reiffenst. *num. 163.* in fine nundinarum dilapsis emptoribus, in copia adhuc existentes merces minoris venduntur.

3. Tertio ob modum emendi, ut dum magna copia mercium simul emitur. Less. *l. 2. c. 21. du. 4.* Laym. *l. 3. tr. 4. c. 17. num. 10.* de Lugo. *cit. d. 26. f. 4. num. 45. & f. 7. num. 92.* pro ut communiter receptum est inter mercatores, ex ea etiam ratione, quòd compensetur mercatori minus illud pretium per hoc, quòd liberetur labore molestià, quam in ponderando mensurando singulatim & minutatim vendendo merces adhibere cogitur AA. iidem. Quòdque hoc modo citius liberando se mercibus, alias recentes coemere possit, & exinde novum lucrum facere. Neque tamen in rigore loquendo minuitur tunc pretium justum; quia illud in tali emptionis modo communiter aestimatur pretium justum, omnesque libenter pro illo vendent in ea copia. Lugo. *l. c.*

4. Quarto quia merces ultronee & quasi à rogante venditore oblatae vel obrusae emptori eas non quaerenti, aut non magnopere expetenti. Ut dum à militibus capta, aut etiam alia à proxenetis deferuntur vendenda, ex quo merces tales etiam pro tertia parte vilescere passim dicitur. Less. *l. c. n. 33.* cum Cajet. Lauterb. *l. c. §. 57.* quin & eas vilescere ad medietatem ait Salas cum Palatios apud de Lugo. *num. 45.* non tamen ex eo præcisè absolutè & universaliter merces ita vilescere & minoris emi posse dicendum est, quòd ultroneè offerantur & circumferantur vendenda; quia aliàs quis rem etiam sibi valde utilem minoris infra infimum pretium emere posset ab eo, qui paupertate aliave necessitate pressus, eam vendendam ultroneè offert, & ut ematur rogat. quin & passim res minoris emi possent etiam à mercatoribus, qui eas ex officio vendunt; cum is merces suas, non tantum exponant & offerant vendendas, sed etiam prætereuntes invitent, & rogent ut emant. verum tunc demum id dicendum, dum res oblatae aliam circumstantiam adjunctam habent, unde vilescant; v. g. dum adest abundantia mercium & paucitas emptorum, dum merx parum utilis emptori nihilominus emitur in gratiam venditoris vendentis eam ex necessitate. Cujus contrarium dicendum, ubi abessent dictæ

circumstantiæ; v. g. dum merx non emitur præcisè in gratiam venditoris egentis, sed & propter propriam utilitatem; non enim tunc potius licet minoris emere, quàm liceat carius rem vendere ex eo præcisè capite, quòd emptor egens re aliqua roget venditorem, ut eam sibi vendat, atque ita tenent de Lugo. *l. c. num. 91.* Nav. *in man. c. 23. num. 78. & 83.* Reiffenst. *b. r. num. 167.* & alii. Huc etiam spectare modum vendendi sub hasta sive in auctionibus, hoc est, dum res venditur plus offerenti, ait de Lugo. *cit. num. 45.* dum ibi regulariter res multo viliori pretio venditur; quod tamen in eo modo est & censetur pretium justum propter emptorum paucitatem & gratuitam mercium oblationem; quamvis per accidens quandoque propter emptorum fervorem & contentionem quàm unus alium in licitatione superare contendit, pretium multum supra commune excresecat, Unde Gordon. Villalob. Bonac. &c. quos citat Dian. *Tom. 1. tr. de contract. resol. 55.* & quibus consentire videntur. Less. Salas apud de Lugo. *l. c.* censent pretium justum in subhastatione esse illud, quòd inveniri potest, quantumcumque fervore licitatorum seu emptorum crescat, vel frigore decrescat, modò ab sit fraus. Alii etiam apud eundem justum pretium in subhastatione dicunt, quòd sine fraude extorqueri potest. Additque Malder. non esse obligationem restituendi, etsi res subhastata duplo vendatur. Vide de his de Lugo. *loc. cit.*

5. Quintò ob solutionem anticipatam res viliores etiam infra infimum pretium emi possunt, quàm postea tempore traditionis valebunt, dum exinde emptor patitur cessationem lucri, quòd ex anticipatò soluta pecunia sua habere potuisset, vel emergit ei exinde damnum, aut subit periculum fraudis non recipiendi suo tempore rem venditam, aut non nisi defectuosam; cum hi tituli æquivalere possint defectui pretii vel in totum vel in partem. Ita habet communis & indubitata, ut de Lugo. *cit. d. 26. n. 112.* Num verò deficientibus hiis titulis ex eo præcisè quòd præstetur anticipata solutio, emi res possit viliores, in eo inquam non conveniunt AA. illicitum & injustum id esse & implicitam continere usuram, dum pecunia illa anticipato soluta datur & recipitur veluti mutuo, & pro ea postmodum remittitur ex pretio justo, quo res valet tempore traditionis, tenent. Jo. Medin. *q. 38. de restit. c. 6.* Nav. *in man. c. 28. n. 82. & conf. 32. de usur.* Valent. *2. 2. d. 5. q. 20. p. 2. §. 8.* Gutt. *qq. Can. c. 39. n. 43. & 45.* Rebell. *de oblig. just. l. 9. q. 1. r. num. 9.* & alii apud Castrop. *tr. 33. d. 5. p. 13. num. 2.* qui *num. 3.* dicit hanc sententiam consulendam, non tamen improbabilem esse oppositam, quam apud eundem tenent Sotus. *l. 6. de just. q. 4. a. 2. in fine.* Bann. *2. 2. q. 77. a. 4. du. 10.* Salon. *q. 78. a. 4. contr. 13.* Rodriq. *p. 2. sum. c. 83. num. 2.* Sa. *v. emptio. n. 4.* Less. *l. 2. c. 21. du. 7.* Molin. *tr. 2. d. 359. & 360.* Salas *tr. de empt. du. 43.* & alii. fundamentum hujus sententiæ posterioris Less. statuit generale, nimirum, quòd res prius tradenda emptori post aliquot menses minus valeat ei, quàm si statim tradatur; cum multas opportunitates habeat res præsens & præsens ejus dominium, quas non habet res futura adeoque si ematur res solum futura seu tradenda & solvatur, minoris emi possit. Quòd tamen non placet de Lugo. *loc. cit. num. 113.* Aliud fundamentum ponit Castrop. *cit. num. 3.* nimirum, quòd pretia rerum statuuntur vel à lege Principis, vel communi hominum aestimatione; homines verò communiter mercibus anticipata solutione emptis

emptis constituent inferius pretium, quam si ea in presente traderentur, adeoque illud pretium inferius censendum sit justum. Dum tamen addit, ad hanc aestimationem communem recipendam induci homines ex dictis circumstantiis lucri cessantis & damni emergentis & periculi, utpote quae frequenter adsunt in istiusmodi emptionibus, & in fine subjungit, quod licet in uno alterove casu haec circumstantia cessent, id per accidens esse, ex hinc pretium ex communiter contingentibus statutum non mutari. Dum inquam haec addit, videtur deflectere à quaestione, quae quaeritur, an cessantibus etiam illis circumstantiis, liceat vilius emere ob anticipatam solutionem. Aliam rationem dant alii apud de Lugo *l. c. num. 114.* nimirum, quod modus ille emendi anticipata solutione faciat, ut sint plures venditores, qui merces suas offerant, copia autem mercium venalium & venditorum faciat pretium decrecere; atque ita pretium rei tradendae seu futurae hinc reputetur justum. Quam rationem etsi non rejiciat de Lugo, quid tamen circa illam considerandum fuisse proponat *cit. num. 114. & seq.* vide apud illum.

Quest. 283. An ergo etiam credita seu debita solvenda; v. g. post annum emi quoque possint minoris anticipata solutione?

Resp. Primò: id licitum & justum esse, si debitum non sit liquidum, vel periculo obnoxium, vel obtentu difficile, vel ex dicta solutione damnum emptori emergat, vel emerfurum timeatur, lucrum cesset &c. v. g. debitum 100. florenorum emi à creditore pro 90. seu in genere tantum detrahi debito, quantum dictae circumstantiae aestimari prudenter possunt, id inquam licere habet communis. Molin. *loc. cit. d. 361.* de Lugo *l. c. n. 93. Less. l. c. du. 8. & 9.* Possè quoque in hoc casu ipsum debitorem minoris emere à creditore debita, quae ipse ei debet, non secus ac quemlibet alium tertium, habet communis. Rectius tamen distinguit de Lugo *l. c. n. 101.* nimirum licere id, ubi vel debitum non est liquidum, vel ubi difficultas solvendi debitum liquidum provenit aliunde, quam ab ipso debitore: non verò licere, si ea oritur ab ipso debitore qui quod sponte & facile solvere deberet, non solvit sine molestiis & sumptibus creditoris. Cujus disparitatis quò ad hoc inter debitorem & alios haec est ratio, quòd alii inveniant debitum in eo statu & difficultate in qua minus valet, quem statum nec ipsi induxerunt, nec tollere tenentur, & ideo justè minoris emunt: debitor verò cum ex justitia teneatur statum illum tollere, offerendo se promptum ad solvendum debitum, ac ita facere, ut non sit minor valor illius, non potest manente ex culpa suo hoc statu, propterea debitum minore pretio emere.

2. Resp. Secundo: posse quoque adhuc Titium, cui in particulari obtentu difficilis non est solutio debiti ob favorem, quo fruitur, Principis, aut ejus officialium minoris emere à creditore, cui difficile est obtinere solutionem, tanquam probabilius contra Salas. Malder. Molfes. & alios sustinent Molin. *loc. cit. Less. l. c. num. 75. Bonac. d. 3. de contr. act. q. 3. p. 3.* apud de Lugo. *num. 94.* iis inhaerentem. item Castrop. *loc. cit. n. 8.* eà ducti ratione, quòd valor rei non debeat desumi à privata alicujus utili-

R. P. Leur. Jur. Can. Lib. III.

tate, sed ex communi aestimatione, quae communiter res aestimatur, si palam proponatur venalis; adeoque, cum debitum illud propter difficultatem illam obtinendi illud communiter non tanti aestimetur, pretium illud minus respectu tui erit justum, etsi respectu tui non sit difficultas obtinendi illud. Idque fortunae tuae adscribendum non secus (quo exemplo utitur de Lugo) ac si sciens peculiarem modum domandi equum, qui ob indomabilem ejus ferociam communiter vili pretio aestimatur, illo pretio juste emit illum, commodum & utilitas, quam exinde habet praeter alios, ejus industriae imputatur.

3. Resp. Tertio: posse adhuc debitum liquidum, secluso etiam periculo, difficultate, molestia &c. quae alias in ejus consecutione interveniunt, & vix abesse possunt, minoris emi, tenent Abb. *in c. civitate. de usur. c. 7. Cajet. v. usura ad finem. Rosell. v. eod. 2. §. 15. Sa. v. debitum. num. 21. Tolet. l. 5. sum. c. 31. in fine Nav. in man. c. 17. num. 130. Palacios. Azor. & alii, quos citat & sequitur Sanch. l. 1. consil. c. 7. du. 17. & hanc sententiam praeter citatos AA. probabilem indicant plures, quos citat & sequitur. Dian. Tom. 1. de contr. act. resol. 49. apud de Lugo. *l. c. num. 95.* Ratio, quam pro hac sententia afferit Castrop. *tr. 33. d. 5. p. 13. num. 5.* nimirum, quia minoris communiter aestimantur debita, partim quia quae videbantur liquida, redduntur dein ambigua, quae facilia, evadunt difficilia obtentu; partim quia praesentis pecuniae solutio venditoribus commoda, emptoribus incommoda, propter quae pretium communi, aestimatione diminui justè potest, etsi in uno alterove casu haec difficultates & incommoda cessent juxta jam dicta; haec inquam ratio non tangit nodum controversiae, utpote quae procedit de casu, ubi revera ea absunt, aut potius abesse finguntur. quod quia vix unquam contingit, de Lugo. *num. 96.* dicit, hanc controversiam magis esse speculativam quam practicam. Unde aliam rationem meliorem dant idem Castrop. & de Lugo. *LL. cit.* nimirum, quòd hac ratione non ematur pecunia solvenda; v. g. dentur 90. pro recipiendis post annum 100. ad quae solvenda emptori loco creditoris debitor maneat obligatus, aut loco illius creditor seu venditor, quod includeret mutuum virtuale, & virtualiter usuram. Sed emitur pro 90. jus, quod creditor seu venditor habebat ad 100. ita ut si debitor postea nihil solvat, creditor ad nihil teneatur; quia cessit totam rem venditam, & nullo modo se obligavit ad pecunias sibi debitas solvendas emptori. Jam verò communi aestimatione jus minus valet quam res, ad quam est; atque ita evaditur usura etiam palliata. Nihilominus sententia opposita, nimirum, quod in dicto casu neque debitori ipsi, neque alteri tertio licitam sit & justum minoris emere debita, communior est, quin & eam absolute communem dicit Castrop. *loc. cit.* eamque tenent apud illum Molin. *tr. 2. d. 361. Less. loc. cit. du. 8. num. 70. Salas. tr. de empr. du. 39. Laym. l. 3. tr. 4. c. 17. §. 5. num. 32. Sylv. v. usura. 2. q. 14. Valent. 2. 2. d. 5. q. 20. p. 2. conclus. 5. & plures alii, quos citat & sequitur de Lugo. *cit. num. 96.* Praecipuum illius fundamentum est, quòd, dum in hoc casu pro 90. emitur jus ad 100. non servetur aequalitas pretii cum re empta; siquidem jus ad 100. futura, sublatà omni molestia, difficultate, periculo ea habendi, ac insuper nulla inter-**

interveniente cessatione lucri, aut emersione damni, tantundem valet ac 100. presentia; cum ex sola dilatione, non possit minui valor illius juris ad 100. adeoque 100. de presenti solvenda, si non possunt emi sine iniustitia pro 90. non poterunt quoque emi 100. in futuro solvenda pro 90. Quod ipsum ex eo confirmatur, quod licet loquendo in rigore & metaphysice non ematur immediate pecunia à debitore solvenda, sed jus ad illam, moraliter tamen jus illud, dum nullum damnum, periculum, difficultas &c. timetur, reputetur pecunia de Lugo. *loc. cit. num. 97.* Probatur etiam hæc sententia ex absurdis, quæ ex opposito deducuntur. Si enim, ut bene infert de Lugo, 100. aurei presentes secundum se valent plus. V. g. Decem aureis, quam 100. aurei post annum solvendi sine omni difficultate & incertitudine, jam posset mutuarius, qui hodie à te accipit mutuò 90. aureos, obligari à te ad solvendos post annum 100. aureos, quia adhuc servaretur æqualitas inter datum & acceptum; atque ita licita erit usura. Item, ut infert Castrop. posset is, qui debet 100. intra annum solvendos satisfacere sine ulla remissione ei à creditore facta, solvendo hodie 90. Item qui subripuit alicui hodie 100. tenebitur ex iustitia eidem post annum restituere 10. ultra illa 100. Unde jam patet responsio ad fundamenta opposite sententiæ; negando nimirum Chirographa, obligationes & jura ad recipiendum & exigendum debitum communi æstimatione minus fieri, quam ipsam pecuniam solvendam, dum abest periculum & difficultas solutionis, lucrum cessans &c. ita Castrop. *loc. cit. num. 7.* Quæ tamen responsione non satis videtur elidi fundamentum adversariorum, dum, ut ex mente eorum dictum, quod licet in uno alterove casu cessent dicta pericula & difficultates, propter quæ frequentius & communiter intervenientia, concipitur illa communis æstimatio minoris pretii, adhuc tamen etiam in tali speciali casu juxta illam communem æstimationem procedi possit & emi vilis; nisi & hoc ipsum, sicut astruitur, ita negetur, dicaturque in omni omnino casu debere esse æqualitatem pretii inter emptum & venditum, qualis non est in dicto casu; cum ad illum se non extendat communis illa talis æstimatio, quæ 100. circa quæ obtinenda non intervenit periculum, difficultas &c. æstimetur minoris, nimirum non nisi 90. valere. Ad illud verò, quod dicunt adversarii, jus ad pecuniam solvendam in futurum ex inde minus valere, quia est sterile usque ad solutionem debiti, non secus ac terra ex eo, quod sterilis futura sit ad aliquot annos, minus æstimatur, respondetur, quod pecunia & jus ad illam ex se seu ex natura sua non sint fructifera & maneat talia, adeoque ex eo præcisè diminutionem valoris recipere nequeat pecunia, quod differatur ejus solutio, & si ex ea præsentem fructus speratur, jam ratione lucri cessantis, quod tempore dilata solutionis cessat, minoris æstimetur & emi possit, quam pecunia præsentem, quæ ex industria hominis. V. g. dantis illam ad censum, reddi potest fructifera; res autem aliæ ex natura sua fructifera ex eo præcisè decrementum pretii recipiunt, quod fructus illarum non sint adhuc maturi, sed ut dici solet, acerbi, dum semper interea periculum est, ne pereant, & impensas circa se faciendas exigunt. Addit etiam de Lugo, quod, si exinde minus valeat & emi

possit jus illud, quia sterile est per annum, liceat quoque in mutuo exigatiquid ultra sortem; quia obligatio illa mutuataria ad reddendum 100. mutuò datos etiam sterilis est usque ad tempus, quò illa reddi debent. Atque ex his jam patet, qualiter contra iustitiam peccent quæstores publici & ministri Principum, quibus incumbit recipere pecunias Principum, & exinde solvere illius creditoribus, dum ab his emunt minori pretio debita illa, & postmodum ea integra sine difficultate à Principe recipiunt solvendo sibi ipsis ex pecunia Principis. Item dum suggerunt amico, ut minori emat, à creditoribus debita illa regia, & postmodum ea integra solvunt amico, diviso inter se & emptorem lucro illius emptionis. Quod merito ut iniquissimum damnat cum Molin. & aliis de Lugo. *loc. cit. num. 102.* De cætero, an, dum minore pretio emitur debitum, siquidem citra omne damnum & difficultatem obtinendum, interveniat usura saltem virtuale; an verò tantum iniustitia alterius rationis, non convenit inter AA. Prius apud de Lugo. *loc. cit. num. 98.* tenent Molin. *cit. d. 361.* Salas. Less. &c. Eò quod velint intervenire mutuum quoddam virtuale, quò emptor dat pecuniam præsentem pro solutione debiti postea accipienda. Contrarium verò seu posterius defendunt de Lugo & plures alii; eò quod dicant, neque re ipsa, neque ex intentione apparere in eo aliquod mutuum, sed veram emptionem & venditionem præsentem consummatam de præsentem ex parte utriusque absque omni dilatione circa pretium vel rem venditam, dum emptor dat totum pretium statim, & venditor statim dat totum jus adversus suum debitorem, nec se ad aliquid in futurum obligat. ita de Lugo. apud quem etiam vide dilata, quæ in contrarium arguit Molin.

Quest. 284. Ex quibus causis res vendi possint carius, quam per se valeant?

1. **R**esp. ex sequentibus. Primò ob singularitatem rei, cujus rei pretium à lege vel usu taxatum non est, ut sunt raræ gemmæ, insignes canes falcones, aves & alia animalia indica & peregrina, picturæ, statuæ, & nummi antiqui; imò usus corporis muliebris, cantus &c. de quo vide Salas. & de Lugo *loc. paulò post citandis &c.* Carius, imò quanti venditor voluerit, vendi posse, tenent Sotus, Pet. Nav. Bannez. Jo. Medin. Tolet. Valent. Salon. Rodriq. &c. apud Castrop. *tract. 33. d. 5. p. 3. num. 2.* item Reginald. & alii apud Dianam. *Tom. 1. tract. de contract. resol. 56.* iis inhaerentem. Unica ferè hujus sententiæ ratio est, quod, dum neque lege nec usu pretium rerum statutum est, penes contrahentes sit illud statuere. Contrarium nempe habere has res suum quoque pretium limitatum. Arg. *L. pretiarer. ff. ad Leg. falcid.* rectius docent Molin. *loc. cit. d. 348. in fine.* Nav. *in man. c. 23. num. 78.* Less. *l. 2. c. 21. num. 16.* Salas. *tract. de empt. du. 7.* Rebell. *de obl. just. l. 6. quest. 2. s. 2. num. 10.* Castrop. *loc. cit. num. 3.* de Lugo. *d. 26. s. 4. num. 47.* Cajer. &c. Siquidem manet inconculsum aliquoties allegatum principium: pretium rei non est pensandum ex unius alteriusve judicio, & in specie ex venditoris & emptoris seu contra-

he-

hentium, quorum unus ordinariè avaritia, alter curiosa quadam levitate & cupiditate abripitur affectum; sed iudicio & æstimatione communi prudentum penfatis omnibus rei circumstantiis, inter quas fatendum, esse, non solum rei utilitatem, sed & eius novitatem, singularitatem, raritatem, pulchritudinem; ita ut ista æstimatio sit proxima & practica regula valoris & pretii vulgaris & naturalis cujuscunque rei. Cui proinde æstimationi contraria paucorum, rem pluris æstimatorum æstimatio facit, ut secundum hanc exactum & datum pretium sit excessivum & iniquum. Jam verò prudentes communiter judicant res istiusmodi non esse illius valoris, ut pro eis exigi possit tam immane, multoque minus quodlibet pretium, sed deveniendum ad terminum aliquem, ultra quem pro re tali dare esset non tantum imprudentis, sed insani hominis.

2. Secundò ob specialem affectum venditoris erga rem vendendam, potest ea ab illo carius, etiam ultra pretium aliàs summum vendi, non quidem pro libitu, sed quanti rationabilis ille affectus & privatio honesta oblectationis, quam ex re illa specialiter percipit iudicio prudentum æstimari potest. Molin. *l. c. d. 351*. Salaf. *l. c. du. 30. n. 2*. Less. *l. c. n. 26*. quos citat & sequitur de Lugo. *l. c. n. 90*. Castrop. *l. c. p. 12. num. 3*. Reiffent. *b. t. n. 146*. qui tamen ad hoc, ut talis affectio possit esse justus titulus ratione venditionis pluris factæ requirunt, ut venditor non æquè sit affectus erga pretium rigorosum seu summum rei. Exemplum talis affectus ponit de Lugo domum, quam quis possidet longo ordine à suis majoribus transmissam. Alia afferunt Salaf. & Less. Dixi tamen: *affectus venditoris*: nam propter specialem affectum emptoris, aut etiam necessitatem, quæ is valde re eger, item ob speciale lucrum, quod is ex ea facere potest, non licet ei illi vendere carius; quia ex inde non magis se privat venditor commoditate rei vel lucro, aut magis damnum incurrit, quam si affectus, illa necessitas, lucrum sperandum, non essent in emptore; adeoque nullum consequitur titulum exinde carius vendendi; quin & venderet, quod suum non est. Less. Laym. & alii communiter cum S. Thom. 2. 2. q. 77. a. 1. His non obstante, quòd ob dictas causas emptor emere carius possit, vel etiam quòd ob necessitatem & utilitatem publicam carius vendi possit; siquidem justum pretium reputatur, quod autoritate publica vel communi usu constitutum; quòdque non ex unius alteriusve emptoris vel venditoris utilitate & necessitate particulari & merè privata, sed publica & universali augeatur & minuitur.

3. Tertio ob damnum emergens venditori, non aliunde & per accidens, sed ex privatione, quæ se privat re sua, non obventurum ei, si illam servaret; hoc enim damnum utique pretio æstimabile, & distinctum est ab ipsa privatione rei, quæ venditur, adeoque per excessum aliquem pretii, quod datur præcisè pro re ipsa, compensandum est, augendo nimirum pretium illud juxta proportionem hujus damni, adeoque ea compensatio pluris rem vendendo prætendi & justè exigi potest. ita cum D. Thom. *loc. cit.* & communi certaue. Molin. Less. de Lugo. Castrop. Huc referendum damnum, quod ex venditione emergens timebatur, nimirum periculum non accipiendi pretii. Sicut enim etiam in mutuo ob periculum, quod prudenter timeretur non recipiendi fortem ultra fortem aliquid exigere potest à mu-

tuante, ut probabilius docet & fusè declarat probatque de Lugo. *d. 25. f. 6*. quem vide. Dein, ubi fors integra recipitur, non restituendum; sic etiam in venditione. Lauterbach. *in ff. de contrab. empt. §. 57*. ubi citatis Mantio. *de tac. & ambig. convent. tit. 20. num. 45*. Bonac. &c. expressè loquens de venditione ait: si periculum postea non eveniat, totum pretium, modò moderatum, retineri potest. Attendendo tamen semper, ne excessus pretii excedat id, quò apud prudentes homines æstimari & redimi potest periculum, seu quod pro assecuratione illius peti potest. de Lugo. *cit. n. 90*. remittens ad AA. quos super hoc citat Dian. *Tom. 1. de contrab. resol. 37. & 38*.

4. Quarto ob lucrum cessans ratione ipsius venditionis. Nam & ista privatio lucri prudenter sperati est pretio æstimabilis ultra rem ipsam quæ venditur, adeoque æquitas postulat illud compensari, & non permittit, ut venditor ejus interitum patiat, ne cum dispendio suo & contra utilitatem suam de proprio cogatur beneficium facere contra *Can. 4. §. decrevit. 10. q. 2*. ita AA. citati. Sic v. g. vendens triticum in Augusto, quod decreverat servare in Majum dum sperabat eo tempore plus valiturum, potest exigere ultra pretium aliàs justum, quantum illud lucrum æstimatur, detracta tamen æstimatione laboris, periculi, custodiae & expensis, quas pro conservatione illius fecisset. Castrop. *l. c. n. 4*. citatis utroque Nav. Valent. Molin. &c. qui etiam addit ex Salaf. *cit. du. 30*. quòd quis non debeat censere cessare sibi lucrum, si pretio egeat, ut damnum aliquod aliud evitet, cujus evitatio pluris vel tanti æstimatur, quanti æstimatur lucrum speratum; cum evitatio illa lucrum compenset. Ad hæc, ut pluris ex hoc capite; uti etiam ex causa damni emergentis, vendi possit, requiritur, ut venditor prius manifestet emptori hoc ipsum, se nimirum ob dictas causas ultra pretium justum rem vendere, ne aliàs decipiatur emptor, putans rem propter bonitatem intrinsecam habere tantum valorem, & fortè nollet alienum incommodum illud aucto propterea pretio redimere, sed accipere rem, dum ea venalis offertur ab alio, in quo damnum illud emergens & lucrum cessans locum non habet, æqualis valoris cum pretio suo. de Lugo. *loc. cit. num. 89*. Salaf. *tract. de empt. du. 30. n. 4*. Valent. 2. 2. d. 5. *quæst. 50. p. 2. concl. 3*. Lauterb. *l. c.*

5. Quintò ob penuriam & caritatem mercium & emptorum multitudinem vendi posse carius, habet communissima. Laym. *ib. mor. l. 3. tract. 4. c. 17. §. 2*. Castrop. *loc. cit. num. 1*. Less. *cit. c. 21. du. 4. num. 30*. Molin. *loc. cit. d. 347. num. 4*. Haunold. *Tom. 4. de 7. & 7. tract. 8. n. 154. in fine*. Arg. *Can. Legimus. dist. 93*. ubi omne, quod rarum est plus appetitur, & pretiosius est &c. Siquidem quod rarius est, difficilius haberi potest, & hinc præsertim accedente emptorum copia communiter pluris æstimatur, uti v. g. contingit in adventu exercitus, dum non est magna annonæ copia.

6. Sextò ob dilationem solutionis, seu quia merces venduntur credito, licite eas vendere carius, manendo tamen intra limites justii pretii, nimirum pretio summo, quas aliàs pro pecunia parata solet quis vendere infimo vel medio pretio. de Lugo. *cit. d. 26. n. 104*. Castrop. *tract. 33. d. 5. p. 12. n. 7*. Azor. *l. 8. c. 8. §. imprimis*. testantes de communi DD. Possè quoque credito vendi carius ultra summum ratione lucri cessantis & damni emergentis ex dilatione solutionis, est quoque

communis, & constat ex jam dictis. Idem etiam licere ratione periculi, quod est in accipiendo credito, eò quòd exponere se periculo gravis damni, nimirum amittendi pretii in gratiam emptoris sit pretio æstimabile, cum ferè communi docent Molin. *d. 356. Less. cit. c. 21. du. 6. num. 54.* de Lugo. *loc. cit. Salaf. l. c. du. 41. Valent. l. c. concl. 4. Castrop. loc. cit. num. 6.* Et certè si in casu periculosa solutionis pretii crediti constitutus ab emptore fidejussor potest aliquid ab eodem exigere ratione periculi, quod subit, ut cum communi Molin. *d. 319. num. 1.* Nav. *c. 17. num. 185.* Covar. *l. 3. var. c. 2. num. 6.* Poterit quoque ipse venditor sine fidejussore illud periculum in se suscipiens, pro eo aliquid prætereundere Castrop. *loc. cit.* Illud tamen hic ratione periculi notandum, quòd licet Less. Molin. & alii doceant, debere emptorem à venditore moneri, quòd ratione periculi rem carius vendat, id tamen restringendum sit ad casus, in quibus illa monitio sine offensa emptoris fieri potest, uti contingit in venditionibus magni momenti. V. g. castrorum, prædiorum, in quibus, dum fiunt credito, facile & sine offensa emptoris ad vitanda communia pericula potest & solet peti fidejussor vel pignus, quæ si non petantur, indicatè debet causam nempe periculum cur ea pluris vendat. Secus est in aliis minoribus, ubi vix sine offensa emptoris manifestari potest, quòd res credito plures ei vendatur ob periculum tenens se ex parte emptoris, dicendo. V. g. vendo tibi equum carius credito; qui periculum est, an sis futurus solvendo: vel ne interea tua dilapidet: vel an sis solviturus. Adeoque ad talem monitionem faciendam obligat venditorem, est nimis durum & exoticum extra communem praxin. ita ferè ex Gibal. Reiff. *h. r. n. 156.* Item habet communis, idem licere ob sumptus faciendos in consecutionem pretii, uti & ob molestias in hunc finem subeundas; dum non raro multum rogati morosi debitorum non nisi verba repouunt, quin & quandoque minentur verbera. Et hoc etiam, ubi hæc prudenter timentur, et si dein per accidens non eveniant. Quòd si tamen omnes isti tituli absunt, non licere ob solam solutionem dilatam seu creditam ultra summum pretium carius quam paratà pecunià vendere merces, cum communi tradunt de Lugo. *loc. cit. Castrop. l. c. n. 5.* Eò quòd hoc esset ex mutuo implicito exigere lucrum, quin &, ut ait Castrop. esset manifesta usura; eò quòd excessus illi accipiatur, non pro re vendita, sed pro solutione dilata seu credita, quæ est implicitum quoddam mutuum, ut habetur. *c. civitate, c. consultit. de usura.* Procedere idem adhuc ait Castrop. *num. 3.* citans pro hoc Covar. Salaf. Less. *ubstante.* item Molin. *d. 355.* Sotum de *just. quest. 4. a. 2.* Rebell. de *oblig. just. p. 2. l. 9. num. 11.* ad quos accedit de Lugo. *cit. n. 104.* contra Cajetan. & Sa. etiam si tempore, quo solutio credita faciendâ, res pluris valitura; cum illud incrementum non cedat venditori sed emptori, utpote in quem à tempore contractus translatum dominium rei. Nisi tamen venditor rem servare volebat ad illud tempus; tunc enim, non ratione solutionis creditæ, sed cessantis lucri pluris vendi poterit. Qualiter citatos textus *c. civitate & c. consultit.* intelligendos ait Gloss. dum ibidem dicitur: aromata vendita ad creditum pluris venduntur, quam si numeratâ pecuniâ venderentur. Nihilominus praxin illam, quâ merces pretiosa

in magna quantitate. V. g. ex India ad præcipua eòporia aut nundinas delatæ, ac statim in varios mercatores distractæ solent iisdem credito pluris vendi, ne earum venditores cogantur ibi diutius hæreret, sed possint celerius remeare tanquam licitam & justam contra Cajetan. Nav. Medin. & c. defendunt Covar. *loc. cit. Sotus. loc. cit. a. 1. ad 4. Rebell. loc. cit. quest. 14. Salaf. loc. cit. num. 42. Less. loc. cit. Molin. tract. 2. d. 357. & c.* quos citat & sequitur Castrop. *loc. cit. num. 8.* item de Lugo *num. 105.* & apud illum Sanch. nisi quòd is ita limitet; quando major pars mercatorum advehentium dictas merces ita vendit credito. Fundamentum hujus sententiæ breviter assignat Castrop. *l. c.* nimirum, quòd juxta dicta sæpius pretium justum sit illud, quod communi æstimatione in tali vel tali modo vendendi censetur justum; tale autem censetur. Adhuc in dicto modo vendendi credito illud, quò venduntur pluris, quam si venderentur paratâ pecuniâ. Hanc tamen rationem videri sibi difficilem ait de Lugo. *num. 106.* nisi magis explicetur, quod facit. *num. 107.* Dicendo vulgare pretium justum desumi ex valore, quò merces communiter æstimantur, eamque æstimationem sæpe oriri ex emptorum concurrentium multitudine, uti contingit in præsentem casu. Quòd autem hæc multitudo faciens seu dans occasionem, ut communiter illæ merces tanti, & non minoris vendantur, & sit communis illa æstimatio, ortum habeat ex liberalitate mercatorum illorum concedentium dilationem solutionis, seu credito vendentium, id per accidens esse; atque hac ratione nullam intervenire usuram, quæ interveniret, si propter dilatam solutionem exigeretur plus seu supra id, quò communiter venduntur & æstimantur merces; non verò, dum occasione illius dilationis augetur valor communis mercium; quia nihil exigitur supra valorem communem mercium ob dilatam solutionem; sed dilatio est causâ, quòd valor communis sit talis seu tantus. Quæ in contrarium objiciuntur, vide ab eo diluta. *num. 108.*

7. Septimò ob donationem admixtam, ex parte emptoris posse rem carius seu ultra pretium tam legitimum quam naturale vendi, non secus ac ob admixtam ex parte venditoris donationem potest ea minoris emi, consentiunt AA. Castrop. *loc. cit. p. 14. num. 1.* citatis Medin. Molin. Valent. & c. Ea autem admixta esse non præsumitur præcisè ex eo, quòd emptor sciat pretium rei; cum non animo donandi, sed ob aliam rationem. V. g. quia non invento alio venditore; ad augendum ita pretium necessitate compellitur. Quâ tamen necessitate aliave simili ratione non interveniente, dicta pretii auctio facta à confcio valoris regulariter præsumitur & censetur donatio, ita ut neque in foro conscientiæ neque in exteriori querela institui possit. Castrop. *loc. cit. num. 2.* cum Menoch. *l. 2. de arb. cas. 88. in fine.* Neque tamen etiam adhuc satis, ut addit Castrop. *n. 3.* induci in hoc casu præsumptionem donationis, si talis emptor utatur nomine emptionis, & non donationis, nisi simul addat cur nomen donationis fugerit. V. g. quia prohibebatur donare, vel quia non poterat sine recipientis dedecore animum illum donandi prodere.

8. Octavò dum aliqui merces vendunt ex officio ut mercatores, ea de causa posse rem carius ab iis vendi, quam ea soleat ab aliis vendi, ut lucrentur aliquid ad sui sustentationem, censent

Less.

Leff. l. c. n. 24. Salaf. l. c. du. 29. Medin. &c. Eò quòd pretio æstimabile sit, quòd rebus conquirendis, conservandis distrahendis attendendo, alias occupationes & lucrandi occasiones relinquunt. Verùm, ut notat de Lugo. l. c. num. 88. hoc est vendere rem ultra verum ejus valorem, utpote in cujus æstimatione veniunt expensæ, curæ illæ & lucra mercatorum, ut exinde resultat pretium vulgare seu naturale. Unde etiam ait, fatentibus id ipsum citatis AA. posse non solum mercatores, sed & alios, qui tale officium non habent, & tales expensas non fecerunt, eodem pretio rem vendere, quò illa vendi solet à mercatoribus, quia illud tunc est pretium vulgare justum. Unde quoque monet, non posse mercatorem compensare sibi expensas à se factas augendo pretium, quando alii mercatores, qui minores expensas fecerunt easdem merces communiter minoris vendunt, sed debere suo infortunio imputare, quòd merces magno dispendio attulerint ad locum, in quo earum pretium vulgare minus erat.

Quest. 285. An peregrinis & exteris carius liceat vendere, quam indigenis?

Resp. Regulariter id non licere, pro ut sumitur ex c. 1. h. t. ubi Presbyteri, id est, Parochi jubentur monere plebes suas, ut non carius vendant transeuntibus; quàm in mercato, id est, foro, in quo res venales exponuntur, vendere possunt. Gonz. in c. c. 1. n. 2. & 5. Barbof. ibid. num. 7. Pirh. h. t. n. 18. Wiestner. n. 51. Estque ratio non tantum, quia pietatis & caritatis ratio exigit, ut peregrini & transeuntes humaniter tractentur, Arg. *Can. quiescamus. dist. 42. & c. unic. de cleric. peregr.* Sed etiam, quia est justitia, ut res, quæ venales exponuntur, præcipuè quæ ad victum, vestitum, habitationem spectant, non vendantur pretio majore, quàm quod communi usu fori receptum est; forum autem publicum & commune regulariter loquendo constitutum tam pro exteris quam indigenis, & ad utrosque se habet pari ratione. Dixi: *regulariter*: si enim propter adventum multorum cresceret multitudo emptorum, unde crescerent pretia rerum, posse tunc merces vendi carius, nimirum illo aucto pretio, exteris, indigenis verò pretio minore, nimirum quod antea vigeat illo loco, remisso illis liberaliter illo augmento pretii, docent Molin. tr. 2. d. 346. num. 2. Tambur. in decal. l. 8. tr. 3. c. 4. §. 3. n. 8. Pirh. h. t. n. 19. Wiestn. n. 52. Leff. l. c. du. 4. num. 30. Qui tamun addit limitationem; si res in ea sint copia, ut tam pro indigenis quàm exteris sufficiant; aliàs cresceret pretium pro omnibus propter penuriam mercium & emptorum multitudinem. Et sic habere alicubi usum, dum classis Indica appellit ad portum aliquem confluentibus illuc emptoribus, ait de Lugo. *cu. d. 36. n. 51.* quamvis addat, meliùs dici à Lessio & Salaf. absolutè etiam tunc crescere pretium pro indigenis propter copiam emptorum, venditoris tamen nolendo uti jure suo incrementum pretii remittere indigenis, quod poterunt non secus, ac potest quis amicis suis vendere eodem pretio, quo ipse emerat, nihil lucrando, ab aliis autem exigere pretium consuetum. Idque etiam ex ea ratione, quia indigenæ manent in eodem loco, & possunt differre emptionem, usque dum pretium decreseat.

Quest. 286. An & qualiter sciens pretium mercurum brevi tempore augendum vel diminuendum possit nunc emere aut vendere pretio currente?

1. Resp. primò: Sciens pretium seu valorem rei brevi diminuendam ob deteriorationem rei brevi futuram ex causa aliqua ipsi rei intrinseca. V. g. equum citò defecturum ex vicio aliquo illi intrinseco, non potest, vicio hoc non manifestato, rem vendere pretio currente, vel aliàs ordinario; sed debet tantum in pretio diminuere, quanti deterioratio futura æstimatur. Castrop. *tract. 33. d. 5. p. 15. num. 1.* cum communi.

2. Resp. secundò: Ubi tamen diminutio vel auctio valoris futura causam habet ab extrinseco. V. g. ex decreto ob sterilitatem vel copiam mercium futuram, posse adhuc rem vendi & emi pretio currente ab eo, cui privatim cognita est hæc auctio vel diminutio futura. Probabilius censent D. Thom. 2. 2. q. 77. a. 8. ad 4. Cajet. *ibidem.* Sotus l. 6. de *Just. q. 3. a. 2. ad 5.* Sylv. v. *emptio. qu. 15. n. 16.* Covar. *reg. peccatum. p. 2. §. 4. n. 6.* Molin. l. c. d. 354. Leff. l. c. c. 21. du. 5. Salaf. *tr. de empt. du. 32.* Valent. d. 5. q. 10. p. 4. Rebell. *de oblig. Just. p. 2. l. 9. q. 6.* & alii, quos citant & sequuntur Castrop. l. c. n. 3. de Lugo. d. 26. f. 7. §. 2. n. 139. contra Jo. Medin. Rodrig. & alios ab eodem & Covar. relatos, quorum sententiam probabilem dicit Castrop. negantes sine injustitia rem pretio currente tunc vendi posse emptori futuræ diminutionis ignaro, nisi fortè rem ante illam diminutionem consumpturus esset. Prioris sententiæ (quæ confirmatur exemplo Patriarchæ Josephi pretio currente ementis magnam frumenti copiam, cujus augendum pretium ob sterilitatem futuram noverat) ratio est; quia justum est pretium, quod æquivaleret valori rei, quem ea de factò habet vel à lege vel à communi æstimatione, non obstante, hanc communem æstimationem niti ignorantia eventus futuri, & pro nunc futuram non esse, si sciretur ille eventus. Nam valor rei vulgaris ex communi hominum æstimatione, undecunque ea concepta, provenit, non secus ac valor legitimus à lege, quamdiu lex perseverat. Unde etiam sicut illa æstimatio non concipitur ab eventu uni alterive noto singulariter, sed ab eo communiter noto, sic etiam incrementum & decrementum valoris naturalis non dependet nisi ab eventu communiter noto. Nec dici potest, quòd emptio illa emptori sit involuntaria simpliciter ex eo, quòd per errorem seu ignorantiam, nihil cogitans de diminutione futura, tanti emerit, non empturus, si sciret pretium mox imminuendum, quemadmodum contractus matrimonialis ex inde non est simpliciter involuntarius, quòd quis ducat in uxorem ignobilem, quam juxta communem opinionem putat esse nobilem, non ducturus illam, si sciret ignobilem. Quanquam in hoc sit disparitas aliqua, quòd communis ista æstimatio faciat pretium justum; communis vero illa opinio non faciat nobilem. Unde jam inharendo dictæ rationi, Castrop. *loc. cit. num. 4.* deducit sequentia: nimirum ab aliquo validè & licitè vendi domum currente pretio, quam privatà scientia novit ab hostibus

hospitibus non multò post destruendam. Castrop. *l. c. num. 4.* Item validè & licitè currente pretio elocari domum, quam quis privatim scit. V. g. ob instantem discessionem aulae Principis ex illo loco minoris elocandam; eò quod ematur inhabitatio, cujus pretium desumendum ex tempore, quo fuerit habitata, sed conducatur ematur & vendatur jus ad præsentem & futuram habitationem. Quod jus, cum præsens sit, & communi æstimatione tanti æstimetur in præsens, valida & licita erit locatio, ut probabilius censet Castrop. cum Salas. *loc. cit.* contra Valent. *loc. cit.* Item mutuari posse pecuniam, cujus valorem imminuendum quis scit, cum obligatione tantundem restituendi; cum nihil petatur supra id, quod in præsentem conceditur. Castrop. contra Sylv. Triticum quoque, cujus pretium per legem proximè ferendam minuendum quis secreto accepit à Principe ejusve confiliario, posse vendi pretio currente ante promulgationem illam legis aliis ignotam, contra Molin. Rebell. Sal. Less. sentientes contrarium, eò quòd non liceat aliquem uti privatà notitià legis, quæ omnibus debet esse communis, in aliorum detrimentum, defendit Castrop. *loc. cit. num. 6.* ex ea ratione, quòd spectato rigore juris, possit quis ad merces suas distraendas & vitandum damnum suum uti notitià tali privatà, esto, distractio illa cedat per accidens in detrimentum non intentum aliorum. Exinde autem, quòd lex debet esse communis, cum promulgatur, non sequatur, usum dictæ scientiæ privatæ debere esse communem ante legis promulgationem. Contrarium nihilominus tenet Castrop. *loc. cit. num. 7.* cum Molin. Less. Sal. &c. de bonis confiscandis & libris confingendis, & hinc prohibendis, eos currente pretio distrahi posse ab habente de hoc privatam notitiã, eò quòd ista bona & libri contineant in se moraliter causam confiscationis & prohibitionis, nimirum delictum possessoris, aut authoris vitium; adeoque se habeant tanquam merces vitiosæ. De cætero restrictionem illam, quã aliqui cum Covar. restringunt dicta ad obligationem justitiæ cui illa non repugnare volunt, asserunt tamen esse contra caritatem, quã quilibet obligetur non quaerere lucrum cum alterius jactura, reprobat Castrop. *num. 8.* cum Molin. Less. Salas. &c. eò quòd caritas solum obliget abstinere à lucro iniquo & contra leges; non verò conformi legibus, etsi ex eo per accidens proximo eveniat damnum. Quamvis cavendum dicant, ne exinde proximus in extremam vel gravem necessitatem, quam etiam quisque ex caritate cum aliqua bonorum suorum jactura tenetur vitare, incidat. Uti etiam ex justitiã cavendum, ne venditor per se vel alios emptori persuadeat, non esse pretium minuendum, & fallaciter ad emendum inducat. Molin. Less. Rebell. Castrop. *loc. cit. num. 9.* An autem dicendus sit injustus deceptor, qui interrogatus, an pretium diminuendum sit, silet, vel respondet, se nescire, vel etiam non esse, diminuendum, non ita consentiunt AA. negant Bann. Aragon. Salon. quorum sententiam probabilem dicit Less. apud Castrop. qui tamen ait, se illi sententiæ acquiescere nunquam potuisse; eò quòd manifestum sit deceptione etiam conjuncta cum aperto mendacio inducere aliquem ad contrahendum aliis non contracturum cum tali damno suo repugnare justitiæ.

Quest. 287. An is, cui quid vendendum aut emendum commissum designato certo pretio, decrementum illius vel incrementum sibi reservare possit?

1. **R** Esp. primò: Si pretium designatum sit summum, & commissarius ultra illud venderet, indubitatum est excessum illum ab eo retineri non posse, sed reddendum emptori. Si verò pretium designatum sit medium, vel infimum, & commissarius venderit ultra illud, manendo intra limites justii pretii, certum quoque est, excessum illum ab eo retineri posse, non solum, ubi constitutus illum expressè, sed etiam si tacitè in hoc consenserit. Censetur autem tacitè in hoc consensisse, ubi nullum ei pro industria & labore stipendium datum, nisi fortè, quod ultra designatum pretium excedat multum ejus laborem & diligentiam. Nav. *c. 23. n. 97.* Salas. *tr. de empt. c. 45. u. 4.* Sa. v. *venditio. n. 11.* & alii, quos citat & sequitur Castrop. *l. c. p. 16. n. 1.*

2. Resp. secundò; Si de retinendo illo, quò infra pretium designatum emit, vel supra illud vendidit, conventum non fuerit neque expressè neque tacitè, retinere illum excessum non potest. Nav. *loc. cit.* Molin. *l. c. d. 363.* Less. *loc. cit. c. 21. num. 19.* Sa. Salas. *LL. cu.* & alii apud Castrop. *loc. cit. num. 2.* iis inhaerentem. Quia nullam habet causam retinendi, quod inductione probat Castrop. quem vide. Qui etiam inter cætera ex dictis infert, factores (idem proportionatè est de aliis, fanulis, proxenetis, administratoribus similibusque) quibus commissum, ut meliore modo, quo possunt aut determinato pretio pannum emant, non posse sibi quicquam retinere propterea, quòd minoris emerint, ac pretium determinatum efficit; vel ex prætextu quòd apud alium mercatorem pluri emere potuissent. Quèd si tamen mercator præcisè in gratiam factoris alteriusve deputati rem minoris venderet fortè ob eum finem, ut ad se impostum emptorem præ aliam accederet, non improbabile censet Castrop. cum Molin. posse factorem retinere illud, quò minoris rem ei vendidit mercator non venditurus rem tali minore pretio, si dominus ipse aut alius emisset, eò quòd videatur id esse donatum factori à domino. quamvis bene dicat Molin. esse hoc ipsum plenum scrupulis, & hinc dissuadendum factoribus.

Quest. 288. Quæ sit lesio ultra dimidium justii pretii, & num exinde, vel etiam ex lesione infra dimidium invalida sit emptio vel venditio, aut saltem rescindenda, vel detur actio?

1. **R** Esp. ad primum primò: Ut venditor sit & censetur læsus ultra dimidium justii pretii, requiritur, ut vendiderit, seu res ab eo sit empta pretio non attingente medietatem infimi pretii. V. g. Ut rem lege taxatam seu venditionis valentem 100. vendiderit infra 50. juxta quod expressè dicitur. *l. 2. c. de rescind. vendit.* & ibi Glossa ab omnibus recepta. Computatur autem medietas hæc per respectum ad infimum pretium, quia pro eo adhuc justè emitur ab illo; ita ut si pretium attingat medietatem hujus infimi pretii, etsi non attingat medietatem pretii summi vel medii, venditor

ditor non censetur læsus ultra dimidium iusti pretii Covar. l. 2. var. c. 3. num. 3. Molin. d. 349. num. 3.

2. Resp. ad primum secundò: Ut emptor dicatur læsus ultra dimidium, non requiritur, ut rem valentem 100. emerit plus quam 200. ut voluit Abb. in c. cum dilecti. h. t. num. 2. Cujac. l. 16. obs. c. 18. Fachin. l. 2. controu. c. 16. Mynf. cent. 4. obser. 74. num. 4. dicens id usu Cameræ Imperialis receptum. Wading. de contract. d. 7. du. 4. §. 4. num. 2. ad quos accedit Wiestn. h. t. num. 62. sed sufficit, quod rem valentem 100. emerit; 151. prout docent Covar. loc. cit. num. 8. Gutt. 2. pract. qq. 9. 133. Molin. de 7. & 7. tr. 2. d. 349. num. 2. Less. l. 2. c. 21. du. 4. num. 20. Salaf. loc. cit. du. 26. Rebell. loc. cit. l. 9. q. 3. §. 1. & plures alii, quos citat & sequitur Castrop. loc. cit. n. 3. item Laym. l. 3. tr. 4. c. 17. n. 7. Pith. h. t. num. 25. & alii Legista & TT. ea ducti ratione, quod emptor & venditor tanquam correlativa æqualiter gaudent beneficio cit. l. 2. adeoque utriusque læsio ultra dimidium æqualiter computanda in ordine ad instituendam actionem, nimirum, ut sicut venditor dicitur læsus ultra dimidium iusti pretii si dimidio minus accepit ab emptore, ita etiam emptor dicatur læsus ultra dimidium, si dimidio plus dedit, quale dimidium respectu 100. non sunt 100. cum sint duplum, sed 50. unde quicquid est supra 50. est ultra dimidium, & sufficit ad constituendam læsionem ultra dimidium, & si ascendat ad 200. etsi sit etiam læsio ultra dimidium, cum sit læsio in duplum, quæ utique est ultra dimidium, non tamen ad eam requiruntur præcisè 200. Neque dicas: Emptor tunc tantum dicitur læsus ultra dimidium, quando non accepit à venditore dimidiam æstimationem pretii soluti; hoc autem fieri nequit, nisi rem valentem 100. emerit 200. nam negatur hoc ipsum fundamentum adversariorum, diciturque læsionem non considerandam esse ex eo, quod accepit emptor, sed ex eo, quod amittit, nimirum ex pretio, quod dedit, quod si ultra dimidium superat valorem illius, quod accepit, dicitur læsi ultra dimidium. Illud hic notandum in ordine ad æstimationem iusti valoris rei venditæ, eam non faciendam, nisi detractis oneribus, quibus res vendita est obnoxia. V. g. quod sit hypothecata, ita ut tantum ei detrahatur, quanti arbitrio prudentis æstimatur tale onus. Abb. in c. in quibusdam. de decim. not. 2. Tiraq. de utroq. retract. in præfat. n. 27. Gutt. de juram. p. 1. c. 26. n. 14. §. 15. & alii, quos citat & sequitur Castrop. loc. cit. num. 5.

3. Resp. ad secundum primò: Tamen si læsio quævis in emptione & venditione commissa infra dimidium sit peccatum juxta illud Apost. ad Thessalon. 4. Ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum; vindex est enim Deus &c. ac proinde utpote adversans legi naturæ dictanti, nulli inferendum damnum, & si quod illatum, reparandum, & inferat obligationem restituendi, ita etiam, ut nulla lege statui possit, lædentem infra dimidium non obligari ad restituendum, ut cum communi & certa D. Thom. 2. 2. q. 37. a. 1. Molin. loc. cit. d. 350. Less. cit. du. 4. Covar. l. 2. var. c. 4. num. 11. Sal. l. c. du. 26. & passim alii apud Castrop. l. c. §. 2. n. 3. contra pauculos perperam deducentes ex l. 2. de rescind. vend. licitum esse naturaliter se invicem in pretio decipere; cum inde aliud non deducatur, quam illud circumvenire de jure gentium seu jure naturali secunda-

R. P. Levr. Jur. Can. Lib. III.

rio licitum, id est, permixtum absque ulla punitione; quod autem aliqui cum Sa. v. venditio. n. 20. dicunt, restitutioni locum non esse, dum læsio infra dimidium est exigua, bene dicit Castrop. loc. cit. num. 4. id ad summum sustinendum, dum læsio est minima, & aliqua adfunt conjecturæ donationis seu remissionis. Nullatenus tamen exinde invalida aut rescissioni, vel etiam actioni directæ contra decipientem instituendæ ad suppleendum defectum vel excessum obnoxia Arg. l. in causa. §. 4. l. si voluntatem. C. de rescind. vend. Sic statuentium, ut litium frequentia Reipublicæ noxia evitaretur, & contractus inter homines majore firmitate celebrarentur. Dixi tamen: actioni directæ: Licet enim etiam in foro Ecclesiastico externo non concedatur actio judicialis, permixta tamen est denunciatio Evangelica, quæ sibi facta, Judex Ecclesiasticus deceptorem aut alium lædentem compellere possit ad resarciendum damnum, ad quod ille obligatur jure divino & naturali, non permittente aliquem cum alterius damno & injuria locupletari; ita Fachin. l. 2. controu. c. 25. Salaf. l. c. d. 27. n. 3. & 4. Rebell. l. c. l. 9. q. 3. §. 2. & alii, quos citat & sequitur Castrop. l. c. n. 7.

4. Resp. ad secundum secundò: Excipiendi tamen sunt casus, in quibus læsis infra dimidium conceditur actio vel ad rescindendum contractum, vel ad suppleendum aut augendum pretium; ac primò quidem in casu doli commissi actione doli ad ea agere potest tam venditor quam emptor læsus. L. Julianus. §. si venditor. ff. de act. empti. l. 1. §. persuadere. ff. de servo corrupte. l. §. eleganter. §. si quis affirmaret. ff. de dolo. Covar. l. 2. var. c. 4. num. 11. Salaf. loc. cit. du. 25. num. 7. Castrop. loc. cit. §. 3. & alii apud illum. Intelligendum tamen illud de dolo incidente, dum nimirum contrahens ita affectus esset, ut, si dolus non intervenisset, adhuc contraxisset. Si enim est dolus, qui causam dedisset contractui, dum ita constitutus contrahens, ut, si dolus non incidisset, non contraxisset, jam contractus non eget rescissione; cum juxta communem sit nullus. Secundò, dum pretium à lege taxatum erat; tunc enim ad Judicem (utpote cujus officium est curare, ut leges observentur) pro rescindendo contractu, vel pretio suppleendo recurritur. Covar. loc. cit. Salaf. du. 27. num. 5. Rodriq. in sum. p. 2. tr. 8. c. 32. Castrop. loc. cit. num. 3. Tertio dum minor 25. annis fuerit læsus infra dimidium, competit ei restitutio in integrum per rescissionem contractus ex actione minoris ætatis juxta tot. tit. ff. de minorib. Castrop. loc. cit. num. 8. An verò etiam læso infra dimidium in æstimatione dotis competat idem remedium, non conveniunt AA. de quo vide Castrop. num. 6. ut etiam in eo, dum emptio & venditio facta per Procuratorem. affirmant Abb. Butrio. Alex. Castrenf. negant è contra dari tunc læso actionem ad rescissionem contractus Fachin. & alii, quorum sententiam longè veriorum dicit & probat Castrop. n. 5. quem vide.

5. Resp. ad tertium: Sed neque ob læsionem ultra dimidium invalida est emptio & venditio, est tamen obnoxia rescissioni & actioni instituendæ contra lædentem. Siquidem potest venditor læsus agere contra emptorem, ut vel rescindatur venditio, & res vendita restituatur ab eo, vel ut suppleatur ab eo defectus iusti pretii. l. rem majoris. C. de rescind. vend. c. cum dilecti. c. cum causa. h. t. Idem juris est emptori ad agendum, ut vel rescindatur emptio, &

Z

pre-

pretium totum restituatur, vel ad restitutionem solius excessus pretii. Abb. in *cit. c. cum dilecti*, num. 2. Molin. d. 349, num. 1. Gutt. l. 2. *pract.* 99. q. 133. n. 2. Arg. textuum citat. Licet enim hi expresse loquantur tantum de venditoribus læsis, æquitas tamen & æqualitas inter emptorem & venditorem exigit, ut eodem remedio dictarum LL. æqualiter utrique succurratur, dum in utroque par est ratio. Qualiter autem dictum remedium. L. 2. C. de rescind. vendit. seu actio intentari debeat, vide apud Castrop. *loc. cit.* §. 4. num. 3. Dum autem dicitur, quod emptor lædens debeat contractum rescindere, vel justii pretii defectum supplere, non sufficit etiam in foro externo tantum addere, ut non sit amplius læsio ultra dimidium. V. g. si pro re valente 100. dedit 48. non sufficit addere 3. vel 4. sed requiritur, ut totum defectum suppleat, nimirum addendo 52. hi enim deerant justo pretio, quod suppleendum dicitur, & quod non suppletur addendo tantum, quo læsio constituitur extra dimidium; ita habet communis contra Cujacium Arg. *c. cum causa. h. t.* Porro hæc actio ad rescindendum contractum vel suppleendum pretium de jure communi durat per annos 30. à die contractus celebrati; quia est actio & obligatio personalis, quæ juxta *l. sicut in rem. l. omnes. C. de prescript.* 30. vel 40. annor. tam diu durat. ita cum Gl. in *cit. l. 2. de rescind. vend.* & Baldo *ibid.* n. 3. Castrop. *loc. cit.* §. 15. n. 1. & alii passim. Dixi: De jure communi: nam alicubi hoc tempus restringitur, ut in Lusitania ad 15. in Gallia ad 10. in Hispania ad 4. ut videre est apud Castrop. *loc. cit.* n. 2. ubi etiam hujus restrictionis assignat causam, vitationem fallarum probationum, quæ in longo tempore facilius committuntur; cum hæc actio dependeat à valore rerum, & hic passim mutetur, sitque memoria hominum debilis.

5. Nihilominus dantur casus, in quibus læsis ultra dimidium non conceditur talis actio seu remedium juris; & primo quidem, dum ei specialiter & expresse renunciatur, præsertim cum juramento; cum juri & favori pro se principaliter intento quilibet renunciare possit, & juramentum non cedens in dispendium salutis aut alterius damnum sit servandum. Covar. l. c. Gutt. de juram. p. 1. c. 26. n. 2. Castrop. l. c. §. 10. n. 2. junctò n. 5. & seq. Dicitur specialiter: nam si generaliter renunciatum illi juris remedio, non impeditur dicta actio; cum juxta *l. hæc adjectio. ff. de V. S.* nemo præsumatur vi generalis renunciationis velle renunciare gravi incommodo suo; ita Covar. l. 2. var. c. 4. n. 1. Castrop. *loc. cit.* n. 1. De cætero necesse non est, ut renunciatio hæc specialis fiat post intervalum aliquod à celebrato contractu, sed potest fieri in continente, seu in ipso venditionis contractu & instrumento, eò quod talis renunciatio vel sic etiam fieri possit maturo consilio, & nullibi in jure irritetur. Covar. l. c. n. 4. Castrop. l. c. n. 4. Reiffenst. h. t. n. 356. contra Gomez & alios, quorum sententiam Castrop. dicit satis probabilem. Non tamen speciali renunciatione renunciatum ei remedio censetur, ubi læsio excedit in duplo vel triplo justum pretium, & sic esset enormissima; cum ei dolus causam dedisse censeatur. Gutt. n. 7. Covar. n. 5. Castrop. *loc. cit.* §. 10. n. 2. Wiestn. h. t. num. 65. Secundo non conceditur talis actio, si venditor defectum, emptor excessum pretii, utroque sciente justum pretium, liberaliter, seu nullo metu aliave necessitate inductus donet, illudque verbis, saltem generalibus. V. g. quantuscunque sit excessus vel

defectus &c. exprimat nisi tamen læsio ultra dimidium sit enormissima; hæc enim adhuc non comprehendit & remitti dictis verbis, docent Felin. in *c. si cautio. de fide instrum. num. 39.* Menoch. de arb. cas. 144. num. 15. Fachin. l. 2. *controv.* 19. v. *sed & tertia.* Quos citat & sequitur Wiestn. h. t. n. 66. An vero verbis non ita generalibus. V. g. id, quod res pluris valet, dono: comprehendatur & fiat remissio excessus ultra dimidium, dubitatur. Affirmant aliqui; Wiestn. cum aliis censet illis verbis modicum tantum excessum remitti. Vide de his fuscè Castrop. *cit.* §. 10. à num. 9. Tertio non conceditur actio illa, si res illa casu perierit. Arg. *l. si res. ff. de jure dotium.* Dum enim res illa perempta perit, & non est amplius, cessat optio suppleendi pretii vel rescissio contractus, quam optionem aliàs conventus hac actione habet. *cit. l. 2. C. de rescind. vend.* Fachin. *loc. cit.* c. 18. Covar. n. 14. Gomez. l. 2. var. c. 2. num. 22. Wiestn. num. 67. Quarto non competere dictam actionem læso ultra dimidium, si emptio & venditio ex mandato & decreto Judicis facta, uti contingit, dum res sub hasta vendita, docent Bartol. Castrenf. Decius & alii. Verum rectius dicitur contrarium; eò quod, licet auctoritas Judicis faciat, ut deceptio & læsio non præsumatur, non tamen excludit probationem in contrarium, quæ ubi facta, etiam in hoc casu locus est remedio *cit. l. 2.* & ita docent Abb. in *c. cum causa. h. t. n. 6.* Molin. *cit.* d. 349. Menoch. l. 2. *presump.* 75. n. 3. Castrop. l. c. §. 5. n. 2. citans insuper alios; qui tamen licet, n. 3. dicat id certum jure regio Hispan. addit tamen num. 5. id eodem jure temperari in venditione, quæ fit auctoritate Judicis invito debitore & compulsis emptoribus; fieri nequit nisi ob delictum, vel quia debitor non est solvendo. Cæterum an & in quibus contractibus distinctis à venditione & emptione locum habeat hoc remedium. l. 2. C. de rescind. vendit. ubi quis læsus est ultra dimidium, vide apud Castrop. *loc. cit.* §. 8. & 9.

Quest. 289. Emptor lædens ultra dimidium justii pretii, si eligat rem restituere, an & quid præter eam restituere debeat?

REsp. primo: Si læsio facta est bona fide, hæc ita adhuc subsistit emptio, emptor eligens rei restitutionem, non tenetur in utroque foro restituere etiam fructus, si quos percepit interea; ita probabilius Cepol. de simulat. contract. §. 2. ad finem. Fachin. l. 2. *controv.* c. 24. Molin. *tr.* 2. d. 349. §. utrum autem. Less. l. 2. c. 21. du. 15. Laym. l. 3. *tr.* 4. c. 17. num. 8. Gutt. p. 2. *pract.* 99. q. 134. & plures alii, quos citat & sequitur Castrop. *tr.* 33. d. 5. p. 17. §. 13. num. 3. qui tamen valde quoque probabilem dicit sententiam oppositam, quam tenent apud eundem n. 2. Alberic. in l. 2. C. de rescind. vend. num. 16. Salicet. *ibid.* num. 5. Covar. l. 2. var. c. 3. num. 9. Gregor. Lopez. de Afflict. & plures alii. Probari solet responso ex *c. ad nostram. c. de reb. Eccl. alien.* ubi ob enorme damnum, quod ex venditione feudi monasterio illatum jubetur emptor recepto pretio restituere feudum, fructus autem interea perceptos permittitur sibi retinere; item ex eo, quod leges concedentes lædenti electionem rescissionis non faciunt mentionem de restitutione fructuum; adeoque hæc asserti videatur sine fundamento; ac denique ex eo, quod pericula & com-
moda

moda rei dicantur pertinere ad emptorem tanquam dominum, de quo vide dicenda paulò infra. Sed neque in contrarium obstat. *L. item quod. l. Imperator. ff. de in diem addit. l. fundo. ff. de leg. commissor.* ubi, quòd, rescisso contractu, emptor teneatur rem unà cum fructibus restituere. Disparitas namque est in eo, quòd, dum res emitur cum pacto additionis in diem vel legis commissoria; item si actione redhibitoria resolvitur contractus, res reducatur in eum statum, ac si empta non fuisset, nec contractus aliquis existisset; nulla autem lege res redigatur in illum statum, rescisso contractu ob lationem ultra dimidium. *Castrop. loc. cit. num. 4. Reiffenst. h. r. num. 385.* ad argumenta alia ab advertariis desumpta ex aliis legibus responsum à *Castrop. a num. 4.* quem vide. Dixi tamen: *Si laeso facta bona fide:* si enim facta dolose & mala fide emptoris, dolo dante causam contractui, emptori & venditio est ipso jure nulla. *L. eleganter. ff. de dolo malo, junctà Gl. v. si in hoc ipso,* nisi forte venditor laesus nolit rescissionem contractus, sed velit supplementum pretii; tunc enim valebit contractus in praedictum dolo; ubi autem emptio nulla est, emptor nullum acquirit rei dominium, nullumque habet alium utulum fructus faciendi suos.

2. Resp. secundò: Tenetur quoque venditor in casu electæ ab emptore laedente bona fide seu sine dolo rescissionis refundere expensas, si quas necessarias aut utiles in rem emptam fecerit; potestque emptor talis conventus objicere tales sumptus & melioramenta exigere, ut sibi prius solvantur, quam dicta actio, sibi intenteur. *Arg. l. intra utile. §. ult. ff. de minor. Bald. in l. 2. C. de rescind. vend. Pinel. p. 2. c. 3. num. 2. Fachin. l. 2. c. 20. Castrop. loc. cit. §. 12. num. 2. &c.* cum communi contra Salicet. Siquidem loquendo in genere, possessori bonæ fidei, (qualis est talis emptor, cum possideat ex legitimo & valido contractu, etsi rescribendo. *L. bona fidei. ff.*

de V. S. & cujus bonæ fidei non obstat lætio ultra dimidium. l. si superflite. C. de dolo. Castrop. loc. cit.) casu quo restituere debet, debent sumptus & melioramenta restitui. *L. si prædium. C. de præd. minor. l. in fundo. ff. de R. V.*

3. Resp. tertio: Dum venditor ab emptore laeso conventus eligit, uti potest, rescissionem contractus & restitutionem rei, venditor totum pretium reddere tenetur, seu non usuras, seu quod inde lucratus. *Lauterb. ad ff. de rescind. vend. §. 52. citans Molin. r. 2. d. 149. num. 13.* emptor quoque restituere tenetur rem, non tamen fructus. *Castrop. cit. §. 10. num. 7. Lauterb. loc. cit.* estque ratio quòd leges permittentes in hoc casu rescissionem loquantur æqualiter de venditore & emptore, æquitasque id ipsum exigat, ut nimirum venditor lædens potius toto illo tempore pretio illo excessivo, neque usuras ex illo perceptas reddere teneatur & nihilominus recipiat rem cum omnibus fructibus ex ea perceptis *Molin. loc. cit. tamen Castrop. cit. §. 13. n. 7.* dicat, contrarium tamen tanquam indubitatum teneri ab *Abb. in c. illo vos. de pignor. n. 6. Pinel. p. 2. c. 4. n. 28. Gutt. loc. cit. q. 134. n. 3. Zoël. ad tit. de rescind. vend. n. 32. in fine,* & aliis citatis *Resp. 1.* eò quòd talis emptor laesus voluntariè eligat rescissionem, dum posset ab illo beneficio cessare; & quòd aliàs quotidie daretur occasio fraudibus, dum etiam quis ex industria emeret carius, & non ageret ad rescissionem, nisi post plurium annorum perceptos fructus, sciens se fructus retenturum, & pretium sibi restituendum. Ad quæ tamen bene responderet *Lauterb. §. 53.* quod qui sponte rescindit contractum ex justa causa, utitur jure à legibus concessò, & hinc carere non cogatur fructibus perceptis, & quòd dici non possit fraudem committi, dum quis justo titulo rem ab alio accipit, eaque ad tempus utitur percipiendo ex ea fructus, pro qua tam excessivum pretium solvit, dum interea alter ex eo pretio lucratur aut lucrari potest, illudque lucrum retinere.

CAPUT QUINTUM.

De variis Obligationibus Venditoris & Emptoris ante & post Venditionem.

Quest. 290. An & qualiter venditor teneatur manifestare emptori vitium rei emendæ?

1. **R**esp. primò: Dum emptor expressè vel tacite interrogat de vitii rei in genere vel specie, non potest venditor dolosa æquivocatione celare, multò minus negare vitium, sed tenetur manifestare, quòd nisi fecerit, venditio erit illicita, iniqua, & probabiliter invalida (de quo postremo tamen vide dicenda inferiùs, ubi de actione redhibitoria) si vitium est tale, quo cognito, emptor non fuisset rem empturus, etiam diminuto pretio; quia jam dolus dat causam contractui. *De Lugo cit. d. 26. f. 8. n. 188.* secus esset, si defectus esset parvi momenti, & quo cognito adhuc empturus fuisset, sed non tanti; in quo casu pars illa pretii, quæ minus valet ob illum defectum, restituenda esset; quia quò ad illam partem dolus dedit causam contra-

R. P. Lemr. Jur. Can. Lib. III.

ctui. *De Lugo loc. cit.* contractu de reliquo valido, non tamen licito, nisi non obstante tali defectu, etiam adhuc tanti rem emisset, licet non cum facilitate & promptitudine.

2. Resp. secundò: Dum vitium qualecunque per se est manifestum & patet cuivis non est obligatio ulla de eo monendi emptorem, estque venditio illius, manendo intra terminos justii pretii, valida & licita loquendo regulariter. *L. ea qua. ff. de contrah. empr. l. 1. §. si intelligatur. ff. de adilit. edict. D. Thom. 2. 2. q. 77. a. 3. ad 1. Molin. d. 353. n. 17. Sylv. v. emptio. q. 19. Nav. in man. o. 27. n. 29. Laym. l. 3. r. 4. e. 17. §. 2. n. 14. Castrop. r. 33. d. 5. p. 22. n. 6.* Quòd si tamen venditor ex circumstantiis adverteret emptorem ob simplicitatem & imperitiam suam (quòd rarò est præsumendum) vitium non animadvertere, tenebitur saltem in foro conscientie de vitio monere illum; quia respectu talis emptoris vitium se-

Z 2

per-